
ELS «PERSONATGES DE CARN I OSSOS»: DOMÈNEC GUANSÉ I ELS GÈNERES BIOGRÀFICS

«FLESH AND BLOOD CHARACTERS»: DOMÈNEC GUANSÉ AND BIOGRAPHIC GENRES

ANTONI ISARCH
Universitat de Barcelona
aisarch@ub.edu

Resum: El present article ressegueix l'atenció crítica de Domènec Guansé pels gèneres biogràfics al llarg dels anys vint i trenta del segle xx. D'una banda, s'hi analitzen els avantatges en termes de mercat editorial i de públic derivats de la incorporació de modalitats prosístiques en voga a Europa com les biografies novel·lades. De l'altra, s'hi consideren les relacions que aquests gèneres estableixen amb la novel·la, especialment pel que fa a l'obertura potencial de noves vies creatives que se situen en espais limítrofs entre la ficció i la no-ficció. Finalment, es comenta la primera incursió biogràfica de l'autor, una obra dedicada a Pompeu Fabra que apareix el 1935.

Paraules clau: Domènec Guansé, biografia, crítica literària, novel·la, públic, Pompeu Fabra.

Abstract: This paper is aimed to trace Domènec Guansé's critical attention to biographical genres throughout the 1920s and 1930s. On the one hand, it analyzes the advantages concerning the publishing market and the readers derived from the incorporation of successful prose genres in Europe, such as novel biographies. On the other hand, the relationships that these genres set up with the novel are taken into account, especially with regard to the potential opening of new creative paths that are placed in the bordering spaces between fiction and non-fiction. Finally, it addresses Guansé's first biographical incursion, a work dedicated to Pompeu Fabra which is published in 1935.

Key words: Domènec Guansé, biography, literary criticism, novel, readers, Pompeu Fabra.

1. INTRODUCCIÓ

Entre 1924 i 1936, Domènec Guansé escriu diversos articles dedicats a obres d'adscripció biogràfica. Bàsicament, es tracta d'una trentena de ressenyes dins la secció «Cròniques Catalanes» de la *Revista de Catalunya*, a les quals cal afegir alguns reportatges panoràmics sobre vides d'escriptors, així com recensions centrades en epistolaris. En el terreny periodístic, cal consignar els escrits de la mateixa temàtica a *La Nau* o a *Mirador* i, a partir de 1930, també a *La Rambla*. L'interès de Guansé per la biografia al llarg d'aquest període també es manifesta en un opuscle sobre Pompeu Fabra aparegut el 1935, i en un projecte que fallit: des de *La Nau*, s'anuncia a final de 1928 que Guansé ha de publicar una semblança de Josep Yxart per a la nova col·lecció popular «L'Estela» d'Edicions Proa, que no arribarà a materialitzar-se (Povill i Adserà 1928).¹

Aquest conjunt consagrat al biografisme evidencia que l'interès de Guansé no és anecdòtic o passatger, sinó una veritable «exigència del seu mètode crític» (Corretger & Foguet 2015: 19). Certament, en el seu discurs teòric no gaudeix del mateix relleu que la novel·la, però vehicula una sèrie de reflexions que converteixen el gènere biogràfic en un vector destacadíssim del seu pensament literari. D'una banda, perquè en una etapa de redreçament cultural —la que s'inicia el setembre de 1923 amb la Dictadura de Primo de Rivera— pot aportar un escriu de normalitat a la literatura catalana. Si una dècada enrere les biografies eren llegides sovint en altres llengües, el conreu en català afavoreix el creixement del públic lector i, a més, situa les lletres autòctones en igualtat amb altres literatures europees. De l'altra banda, perquè el biografisme està cridat a gaudir del mateix tractament que la novel·la en un moment en què els debats literaris tracten, entre moltes altres qüestions, els límits i l'abast del gènere narratiu per excel·lència. Per tant, en les pàgines que segueixen ens proposem oferir una aproximació a aquests escrits teòrics, convençuts que pot contribuir a determinar amb precisió els arguments que sostenen l'interès de Guansé per la biografia i el tipus de relacions que aquesta estableix amb les formes narratives.

Per a Guansé, un text biogràfic constitueix un ajut inestimable en la interpretació de l'obra d'un escriptor. A la ressenya de *Les bonhomies*, de Josep Carner, afirma a propòsit del pròleg d'Alexandre Plana: «Aquesta manera de fer crítica posant en relació l'home i l'obra, té, sens dubte, els seus perills, per les dificultats de conèixer

1. A *La Nau*, Joan Povill i Adserà reproduïa alguns fragments del complet díptic publicitari difós per Edicions Proa en el qual s'oferien, ultra la relació de les biografies i els biògrafs, informacions de caràcter editorial com ara la distribució, el preu dels exemplars o la regularitat. Així doncs, es tractava d'una iniciativa d'imminent aparició que, tanmateix, no dugué a terme tots els volums projectats. Per a més informació sobre aquesta col·lecció, es pot consultar Llanas (2003: 50).

l'home; però és l'única mena de crítica que, en molts casos, pot aportar una llum definitiva sobre l'obra» (Guansé 1925a). Aquest posicionament, proper al mètode crític de Sainte-Beuve, explica la defensa dels lligams entre literatura i vida, de la qual la producció de Guansé és un clar exponent, amb comentaris periodístics, notes necrològiques i, sobretot, llargs estudis dedicats —entre 1926 i 1931 a la *Revista de Catalunya*— a prestigioses figures de les lletres catalanes recents com Bertrana, Oller, Alcover, Franquesa i Gomis o Coromines.²

Així, l'acostament a l'obra a través de l'home, del perfil humà, és una constant guanseniana durant les dècades dels anys vint i trenta. L'agost de 1925, el crític inaugura al diari *Tarragona* un «Índice literario», sèrie de perfils biobibliogràfics «de los escritores catalanes contemporáneos, dignos de recordarse y de leerse» (Oliverio 1925). La secció, de curta vida entre l'agost i el setembre, presenta al lector tarragoní Víctor Català, Narcís Oller, Joan Maragall, Prudenci Bertrana, Josep Pin i Soler, Magí Morera i Galícia i Enric Prat de la Riba. L'interès també es palesa en altres articles que afavoreixen les concomitàncies entre la vida i l'obra d'alguns escriptors com Joan Puig i Ferrer; o fins i tot en l'alta consideració envers les novel·les d'inspiració autobiogràfica dels vells autors formats en el Modernisme, com *Jo!*, *Servitud* o *Vida interior d'un escriptor*. És precisament en aquesta etapa quan es fixen les bases de l'afany biografista que caracteritzarà bona part de la producció de Guansé a partir dels anys quaranta i fins a la seva mort. El punt culminant, com és sobradament conegut, es produirà ja durant l'exili, amb la redacció i publicació dels cèlebres *Retrats literaris* (1947), veritable museu de la memòria del període daurat d'entreguerres. Seguiran les continuades evocacions de personalitats ben diverses de la vida literària, política i cultural catalana, aparegudes en diverses capçaleres de la diàspora o en monografies d'alguns personatges destacats com Margarida Xirgu o Josep Anselm Clavé. I encara, el 1966 l'autor reeditarà, amb força variacions i amb el nou títol d'*Abans d'ara*, l'obra de 1947.³ Tal com assenyala Montserrat Corretger, «el biografisme és, doncs, inherent a la crítica de Guansé, que constantment deixa testimoni d'aquesta comprensió humanitzadora de la literatura» (Corretger 2011: 17).

2. Donem la referència del número de la *Revista de Catalunya* on apareixen treballs de Guansé dedicats monogràficament a un escriptor: «La vida i l'obra de Prudenci Bertrana», núm. 29 (novembre 1926), p. 472-481; «Narcís Oller», núm. 40 (octubre 1927), p. 369-380; «Joan Alcover», núm. 42 (desembre 1927), p. 587-603; «Franquesa i Gomis», núm. 64 (desembre 1930), p. 342-343, i «Antoni Lòpez i Benturas», núm. 75 (novembre 1931), p. 453-454.

3. La recepció de les obres d'exili de Guansé ha explicat sovint la profunda relació entre l'obra de creació i la memorialística: vegeu, especialment, Tasis (1947), Tasis (1958) i Prats Sobreperere (1994).

2. LA MODA DE LES BIOGRAFIES

A final de 1925, es publica a la *Revista de Catalunya* el comentari dedicat al lliurament inaugural dels exitosos Quaderns Blaus, la presència dels quals en els quioscos és celebrada per Guansé amb un entusiasme que persistirà al llarg dels anys, tal com ho testimonia el fet que una bona part de les recensions biogràfiques que escriu entre 1924 i 1931 per al mateix mitjà versen sobre aquesta col·lecció. La sèrie «La nostra gent», dirigida per Màrius Aguilar i Carles Soldevila, contribueix a difondre la personalitat de polítics, artistes i escriptors catalans. És molt probable que l'aventura editorial estigués estimulada, d'una banda, per l'auge biogràfic a Europa, i de l'altra (efecte, en part, de la primera), per l'emergència de col·leccions de caràcter semblant que gaudien d'un important èxit comercial en el mercat hispànic, especialment *La Revista Biográfica* o «Vidas españolas del siglo XIX», d'Espasa-Calpe (Pérez & Martínez 2020: 221).

El primer volum de «La nostra gent», dedicat significativament a Santiago Rusiñol i escrit per Carles Capdevila amb un estil àgil, «entre el reportatge i la novel·la», fa escriure a Guansé (1925b):

No som pas partidaris de xovinismes. En aquestes mateixes planes hem demostrat que no en tenim pas prou que una publicació estigui redactada en català, per donar-la per bona. Però creiem, en canvi, que ens convé molt de voltar els nostres bons literats i bons artistes —els bons de debò— d'una aurèola d'interès o de respecte. Com més augmenti llur prestigi, més respectat serà el nostre poble.

A banda de fixar un mínim d'exigència artística, el fragment apunta una consideració de caràcter sociològic: cal desvetllar l'interès per les grans figures nacionals des del respecte i la lloança com a recurs per acostar-les al lector, i la biografia pot exercir aquesta funció. Si més no, les xifres així ho apunten: el tiratge d'una edició dels Quaderns Blaus arribava als nou mil exemplars el 1926, quantitat molt superior als menys de tres mil que aconseguien els llibres de Soldevila, Puig i Ferrer, Pla o Roig i Raventós, els més venuts d'aquest mateix any, segons el llibreter López-Llausàs (Guansé 1927a).

Al desembre de 1927, Guansé es fa ressò de *Vida de Manolo contada per ell mateix* (1928), una obra de Josep Pla qualificada de «biografia anecdòtica». Entre altres coses, n'escriu el següent:

En l'interviu de *La Publicitat*, Josep Pla remarca com el seu temperament és més donat a escriure sobre gent de carn i ossos i coses existents, que no pas novel·les, contes i comèdies. I és evident que per moltes pretensions científiques que tingui l'escriptor, la novel·la, amb la seva exposició, la seva trama i el seu desenllaç no deixarà mai de tenir tot l'aspecte d'una cosa inventada. En canvi, per molta llibertat que un hom es prengui, una biografia semblarà sempre una cosa de debò: una especulació sobre dades precises.

Tanmateix, ¿no hi haurà, en això, més d'aparença que de realitat?...

Moltes novel·les no són, en el fons, més que biografies. I moltes biografies no són més que novel·les. Per més que l'autor es documenti, en la biografia s'hi filtra la invenció, si no en les dades, en les apreciacions i en el dibuix del caràcter. És per això que tants biògrafs com tingui una personalitat, tants retrats i visions distintes en tindrà. I és evident que, unes més que altres, s'apartaran de la realitat. I unes o altres seran més o menys falsejades. Excusem de dir que la biografia que no tracti de donar-nos un caràcter, un temperament, almenys artísticament, ja no ens interessa.

Les biografies, a més a més, gairebé mai no ens donen retrats complets. L'autor se sent lligat per l'admiració i el respecte. Naturalment que en el cas de Josep Pla, no cal que tinguem cap temença que això s'esdevingui així. Però el cert és que davant de molts aspectes del biografiat, la ploma de l'escriptor es mou amb massa por per atrevir-se a ésser completament sincera. Entre nosaltres, sobretot, serà per ara, molt difícil d'excusar-se amb les nostres figures representatives, sense provocar tot un seguit de grinyols i de planys més o menys farisaics.

En canvi, quina magnífica llibertat la de l'autor que escriu una novel·la! Per al novel·lista no hi ha cap zona vedada, cap respecte que el contingui. Per això moltes novel·les són veritables biografies. ¿Quines biografies per exemple, s'han fet entre nosaltres, més exactes, que les que traçà Puig i Ferrer en la seva *Servitud*, o la que féu Prudenci Bertrana en el seu *Jo!*? Així mateix Narcís Oller, feu en *La febre d'or*, en *Pilar Prim*, veritables retrats, sota dels quals, al seu temps, s'endevinava un nom.

Basta citar, doncs, només aquestes novel·les d'autors catalans, per a veure com la matèria prima que empra el novel·lista, molt sovint és tan real com la del biògraf.

[...]

En realitat, és que una bona novel·la i una bona biografia són fetes d'una manera semblant. El bon biògraf no treballa solament sobre dades, sobre documents i sobre fets reals, sinó sobre l'atmosfera psicològica que emana de totes aquestes coses. I el novel·lista, en moltes ocasions, fa el mateix. Més d'un cop, davant d'un home de psicologia complexa, d'uns trets molt personals, haureu sentit exclamar al novel·lista:

—En faré una novel·la!

I pocs novel·listes de debò, trobaríem que no tinguessin «en cartera» —la cartera en aquests casos de vegades és el subconscient— molts personatges de carn i ossos que li forniran la primera matèria.

No volem però, amb aquestes notes, llevar importància a la biografia. Des d'un punt de vista cultural, utilitari i sentimental, la biografia supera en molt la novel·la, no cal dir-ho. I si hom pot passar-se, amb més o menys de recança, de bones novel·les, hom no pot passar-se de les biografies. Potser per culpa exclusivament de tenir tan negligit aquest ram, Catalunya té l'aparença d'ésser tan buida en personalitats representatives. I és que no ens detenim a estudiar la vida i l'obra dels nostres homes. Després de morts els enterrem. I l'única tasca que sobre ells sembla restar-nos, passat el moment de les apoteosis, és de fer més dens i més ràpid l'oblit de la mort. (Guansé 1927b)

Guansé insisteix en la importància del gènere biogràfic com a reclam de nous lectors, segons que exposava a propòsit del fascicle dedicat a Rusiñol. Però l'article, de fet, tracta un altre aspecte: l'estreta connexió entre biografia i novel·la, així com el vincle d'aquestes formes prosístiques amb la realitat, tenint en compte els respectius procediments de composició artística. Partint de l'antítesi planiana entre «personatges de carn i ossos i coses existents» i «novel·les, contes i comèdies», Guansé fa una

apologia de la novel·la en virtut de la llibertat compositiva que ofereix. La centralitat que ocupa aquest gènere en l'ideari guansenià, avalada per una atenció crítica sostinguda en el temps (Isarch 2016: 140-270; 467-576), no es posa en dubte. Aquí, senzillament, se'n pondera l'eventual imbricació que pot presentar amb relació a la biografia. En conseqüència, Guansé desactiva una oposició fal·laç entre dues formes d'escriptura complementàries, que es retroalimenten i que, de fet, apunten cap a públics diferents i, per tant, afavoreixen el creixement del mercat del llibre. Convé apuntar que la inherent oscil·lació de la biografia entre la ficció i la realitat és objecte de debat en altres països, en un moment de clara consagració del que es coneix com a *new biography*, segons l'afortunada designació de Virginia Woolf (Amat 2015a; 2015b). Oscil·lació que explica també, en part, l'evolució divergent de les trajectòries de Lytton Strachey i André Maurois, els dos referents europeus en el terreny biogràfic durant la dècada dels anys vint (Reviron-Piégay 2020: 129-132).

L'aparició de sengles biografies de Sinibald de Mas i d'Alí-Bei motiva un nou article a *La Nau*, el gener de 1928, intitulat «Ens manquen biografies anecdòtiques». El crític tarragoní ressalta l'interès enorme de les vides d'aquests viatgers i la gran diferència de tractament entre altres tradicions culturals i la catalana:

¡Quines personalitats més fortes i quines vides més plenes d'atzar i d'aventura! És difícil d'imaginar novel·les de més imaginació. ¡Figureu-vos el partit que els francesos o els anglesos, sobretot, en traurien!

Dues coses a part de llur vàlua personal, els farien per a ells particularment atractives. La moda actual per les biografies novel·lesques i el gust pels viatges i pels ambients exòtics. Per a nosaltres, en canvi, aquests homes gairebé ni han existit. (Guansé 1928a)

Guansé torna a lligar gèneres biogràfics i gèneres de ficció. Reclama, per mitjà de noves col·leccions o de les ja existents, que s'escriguin «biografies anecdòtiques», definides com a «biografies que ens expliquessin, més encara que la vida, l'esperit dels nostres homes. És a dir, que els fessin viure als nostres ulls, per procediments novel·lescos». La conclusió és taxativa: «Una col·lecció de biografies així, eixamplaria els límits espirituals de Catalunya. Ens semblen a nosaltres mateixos més pobres del que som. I és que tenim una mina de l'or més fi, i no curem d'explotar-la».

Aquests tres articles que hem reportat, tot i estar motivats per obres molt diferents, fan avinents tant el propòsit de guanyar lectors en català com la fórmula més adequada per atènyer-lo: l'estímul recíproc entre biografia i novel·la. I val a dir que Guansé no es troba sol en aquest posicionament. Tot just un any abans, Joan Puig i Ferrer (1927) establia uns paràmetres força semblants per respondre a la creixent demanda de novel·les d'aventures, en assenyalar que és en les vides autèntiques on cal cercar la matèria primera per elaborar un text de ficció, perquè fins i tot «l'home de

vida menys aventurera i agitada, si sabés escriure la seva biografia, podria donar-nos una sèrie de quadros d'un interès tan viu, almenys, com el de les novel·les d'imaginació».

L'atracció per les biografies és palesa i constatable al llarg de tot l'any 1928, durant el qual sovintegen els articles que hi reflexionen. La moda vinguda d'Europa fa forat, i el sol fet de conrear un gènere en voga que, a més, hom associa amb la modernitat, sembla que homologui Catalunya en el mapa de les cultures més avançades del continent. Tot i així, també es constata una evidència en totes les declaracions reportades fins aquí: el buit de producció biogràfica dins les lletres catalanes. Si més no, ho és encara el juliol de 1928, data d'un altre escrit, també aparegut a *La Nau*:

Les nostres lletres no produeixen encara gaires biografies. Tanmateix, el nostre públic més intel·ligent en devora en francès. El consum que hom en fa supera, potser, el de novel·les. Diríeu que la dosi de realitat, de matèria prima completament viscuda, que cal que hom atorgui a les biografies, les fa més temptadores que els llibres de pura imaginació. Tanmateix, potser en això el públic s'hi enganya una mica. Mentre en aquestes biografies hi ha molt de novel·lesc, sobretot en la part psicològica, en moltes novel·les actuals hi ha molt d'autoconfessió. I qui sap si el que hi ha d'autoconfessió no és el millor de la novel·lística moderna. Entre nosaltres mateixos, si examinéssim els cinc o sis llibres novel·lescossos darrerament publicats, veuríem que hi ha més de confessió que d'inventiva.

Biografies i novel·les d'avui es confonen força. Hom se sent força indecís a admetre com a documents històrics moltes de les recents biografies. (Guansé 1928b)

Guansé, a més, hi cita exemples francesos de la «nova biografia», com *La Vie de Jean Racine* (1928), de François Mauriac, o *La Fayette* (1928), de Joseph Delteil, que reblen la idea exposada el desembre de 1927 al ja referit «Els personatges de carn i ossos»: en moltes biografies hi ha ficcionalització, i en moltes novel·les hi ha autoconfessió. A causa de la seva condició polièdrica, la biografia posa a prova els límits tradicionals de la novel·la en situar-se en els espais de confluència entre la ficció, l'assaig i la història i, per aquesta raó, es troba en una posició privilegiada per captar un nombre més gran de lectors. Aquest creuament, afegeix Guansé, és degut al fet que el nucli d'interès és el mateix, el culte a l'individualisme, al jo que narra una història: «El llibre d'avui és el que ens convida a autoanalitzar-nos», conclou des de *La Nau*.

3. NOVEL·LAR VIDES

Al capdavant, Guansé no fa sinó intervenir en un tema de debat recurrent a diaris i revistes entre homes de lletres com Carles Soldevila, Manuel Brunet, Guillem Díaz-Plaja o Ramon Esquerra: el tractament de la realitat en obres de ficció. L'acceptació entusiasta de biografies novel·lades com les de Mauriac o Delteil no implica

haver d'assumir-ne acríticament tots els principis compositius. Conrear una forma textual de referencialitat extraliterària però paradoxalment consolidada per mitjà de procediments ficcionals no deixa de ser una posició arriscada per l'hibridisme en què aquesta forma pot derivar. Un exemple molt clar d'aquestes reticències el forneix Ferran Soldevila amb l'article «Vides novel·lades» (Soldevila 1928). Soldevila qüestiona que la biografia sigui una font historiogràfica, i ho fa constatant d'entrada l'auge del gènere acarat a la història: «Si no de la decadència de la història, la florida de les biografies novel·lades pot tenir una de les seves causes en la manera com la història ha estat compresa i conreada de mitjan segle dinou ençà. Allò que la història ha guanyat, dins moltes obres, en precisió científica, ho ha perdut, també dins moltes obres, en vibració literària». Coincideix amb Guansé que a França, de vegades, hom ha anat massa enllà en la llibertat del biògraf a l'hora de transgredir la veracitat històrica: «El novel·lista s'ha sobreposat a voltes a l'historiador». Cita *La Vie de Disraeli* (1927), d'André Maurois, com a impuls en la proliferació d'imitadors de segona fila que han fet degenerar les biografies novel·lades. Pel que fa a les lletres catalanes, es fa ressò de les publicacions imminents, recorda el risc de deformació que a França s'ha acabat produint, i conclou l'article en aquests termes:

Tota vida n'és una, de novel·la; i no cal, en conseqüència, novel·lar-la; cal, simplement, saber-la contar. Ara, si es vol que la biografia sigui plena d'incidents dramàtics o de peripècies, capaços d'atreure un major nombre de lectors, faci's una selecció adequada de personatges a biografiar: facin-se col·leccions, no de vides novel·lades, sinó de vides novel·lesques —donant ací a la paraula el seu valor popular.

Allò que Soldevila reclama és, ras i curt, una divisió més nítida entre gèneres en prosa i una justa valoració de les biografies en tant que moda literària no necessàriament lligada al rigor històric. L'autor sembla denunciar una certa invasió del nou gènere cap a altres modalitats prosístiques, i en aquest crit d'alerta també hi trobem Guansé. En efecte, dos mesos més tard, a l'article «Biografies novel·lades», escrit amb motiu de la imminent biblioteca «L'Estela» (amb la qual, com ja hem explicat, el tarragoní té compromès un encàrrec sobre Yxart), resol que la designació de biografia novel·lada només és vàlida si fa al·lusió al procediment tècnic amb què ha estat escrita; és a dir, si es tracta d'una obra per a la qual l'autor «ha emprat, en traçar-la, un art de novel·lista».⁴ En canvi, si allò que referencia el sintagma és el contingut, no convé acceptar-ne el

4. Convé recordar, en aquest sentit, que la qüestió terminològica no és exempta de controvèrsia a països com França o Anglaterra, en què l'etiqueta «biografia novel·lada» (*biographie romancée*) perd consens en benefici d'altres com *biographie romanesque* o la més genèrica *new biography* (Moulin 2017: 72).

conreu perquè es transgredeix el principi de sinceritat. Guansé es demana: «¿Per què mentir en la biografia, avui precisament que la novel·la apassiona més encara pel que pot tenir de veritat, de document humà, que de fantasia?» (Guansé 1929).⁵

Si Soldevila o Guansé representen una actitud més aviat preventiva contra la barreja de gèneres, Ramon Esquerra l'assumeix com un signe dels temps i es plany que no serveixi per atraure l'atenció cap a grans escriptors. Així, a propòsit de Walter Scott, escriu: «Ara, quan assistim a una nova invasió de la història en els camps de la literatura —és a dir, al renaixement de la història no estrictament científica— amb la creixent popularitat de les biografies, resulta ben estrany que pugui passar tan desapercebut el centenari de l'escriptor escocès» (Esquerra 1932). Esquerra, de fet, és un dels joves crítics que en la dècada dels anys trenta s'ocupen dels llibres biogràfics i en testimonien el mateix interès que anteriorment havien mostrat Guansé, Pla, Puig i Ferrer o Ferran Soldevila.

Guillem Díaz-Plaja, ja en l'etapa republicana, obre el foc amb dos articles apareguts el mes de desembre de 1931 a *Mirador* (els quals seran aplegats al volum *L'avantguardisme a Catalunya*, de 1932). El primer parteix dels punts de contacte entre història i ficció amb motiu de *Genio y carácter*, traducció espanyola d'una obra de l'alemany Emil Ludwig, de qui reporta l'afirmació que la biografia se situa en un privilegiat camí intermedi entre la història entesa com a investigació científica i la novel·la històrica. Diu l'autor: «Ludwig no es decideix pas absolutament pel camí de la ficció. La història —la veritat— li fa un respecte extraordinari. Simplement, ell demana per al biògraf la facultat per a jerarquitzar al seu gust les dades de la vida que està analitzant. L'essència del personatge, però, resta intangible» (Díaz-Plaja 1931a). La causa, continua el crític, radica en el fet que «vivim un temps de passió per l'exacte i pel concret, en allò que fa referència a la història», així com en un interès vivíssim per l'home. I per això, malgrat l'aparença de viure immersos en un període antiromàntic, «la devoció per les biografies, per l'home concret, no desapareix, ans al contrari, es multiplica i s'irradia en una complexa sèrie de varietats». Díaz-Plaja mira d'aprofundir en les causes d'aquesta creixença del gènere, i al segon dels textos, després de constatar que la tirada biogràfica de la novel·la ve de lluny (Constant, Stendhal, Proust, Joyce), es fa ressò d'algunes de les darreres aportacions crítiques, segons les quals «la biografia

5. Aquest escrit està motivat per un d'anterior de Carles Soldevila a *La Publicitat* (Myself 1929) en què, des d'una òptica sociològica, afirmava que el terme mitjà que han fressat les biografies novel·lades, entre la idealització i la fidelitat històrica, acabava inevitablement per conciliar els dos extrems i, al capdavant, per transmetre una imatge pobre del biografat: «L'empetitiment i la despoietització de les grans figures és una conseqüència inevitable de la biografia novel·lada».

és avui triomfant per la mateixa estretor de les nostres vides actuals, àvides de trobar una liberació i un refugi en d'altres existències més interessants» (Díaz-Plaja 1931b).

El gener de 1933, un any després dels articles de Díaz-Plaja, Ramon Xuriguera atribueix l'auge del gènere a un renovat interès per la veritat: «L'increment extraordinari que aquests darrers temps ha assolit el gènere biogràfic s'explica, més que per cap altra raó, per un afany de veritat. La imaginació perpètua cansa. Prop d'un segle d'exaltacions desfermades, d'excessos sentimentals, de gust romàntic, havien de donar, per força, una reacció vers el document, la precisió, la veritat» (Xuriguera 1933). I més tard, l'agost de 1934, Joan Teixidor —que ha anat adquirint una presència creixent a *La Publicitat* des de final de 1933— aprofita la seva tribuna per certificar-ne el bon moment:

En aquests darrers temps a casa nostra s'ha donat també la batalla a favor de la literatura biogràfica i del document estrictament humà. L'elogi de la biografia s'ha acompanyat, adés i ara, d'un menyspreu una mica de perdonavides per la novel·la. El més curiós del cas és que s'han significat en aquesta actitud d'atac escriptors de considerable orientació dretista. Algun d'ells, dretista i anarquista alhora, a propòsit d'una invitació per a cultivar la novel·la ha dit i repetit els pensaments de consuetud amb aquella seva vivacitat característica. Si més no, la controvèrsia haurà servit per a obsequiar-nos, encara, amb una altra de les seves fetes.

Confessem —a algú pot afalagar— que aquesta posició d'atac és el ressò d'una actitud constatable a tots els països. Mai com ara l'afany de memòries havia pres unes proporcions tan considerables. Els més famosos —diem famosos i res més— escriptors contemporanis s'han aplicat amb una gran persistència a aquesta cosa híbrida, però que satisfà a bastament el gust del gros públic, que anomenem biografies novel·lades. Interessa l'home d'una manera especial. En segon terme l'obra. (Teixidor 1934)

Teixidor, recuperant la polèmica generada per Josep Pla i Manuel Brunet —als quals es refereix implícitament— a la darrereria de 1933 amb el detonant de la publicació planiana *Madrid. L'adveniment de la República* (Balaguer 1996), lliga les biografies a les modalitats fictionals, i sembla apuntar de forma indirecta al transvasament entre novel·la i biografia, o si es vol, a les complexes relacions entre la realitat i la seva representació artística. Amb perspicàcia, el crític identifica l'èxit de les biografies novel·lades amb una certa crisi de valors i una desorientació estètica en un moment en què «un elegant i frívol escepticisme s'ensenyoreix de tot»; les fórmules no tenen cap importància perquè únicament compta «l'home que realitza l'obra», afegeix. En darrer terme, davant els atacs al gènere ficcional per excel·lència, Teixidor el defensa perquè, a diferència de la biografia, la novel·la defuig l'anècdota i gaudeix d'una elaboració formal que la situa en un pla de superioritat àdhuc moral: «Una obra conté, per regla general, un missatge; una vida, difícilment». Val a dir, però, que els mateixos comentaristes que constaten la vitalitat del biografisme s'afanyen a recordar que la producció en la llengua pròpia

és migrada. En el mateix text de Xuriguera referit més amunt, l'escriptor es demana quines són «a casa nostra les dificultats per mantenir un gènere semblant», i després d'analitzar-ne les causes, atribueix «a aquest complex de clima, de mandra i de por al ridícul» el fet que no es publiquin obres biogràfiques, així com tampoc «memòries ni volums de correspondència» (Xuriguera 1933).

Domènec Guansé s'arreglera amb Teixidor i Xuriguera —i encara amb altres com Rafael Tasis—, en la defensa de la novel·la, i ho fa sovint a partir de les impressions generades per algunes de les obres que ressenya susceptibles d'ésser llegides en clau autobiogràfica. A propòsit de *Camins de França* (1934), de Joan Puig i Ferrer, o *Prometeu* (1935), de Pere Coromines, insisteix en les interrelacions entre biografia i ficció, i recorda que el factor imprescindible és la qualitat artística i no tant el grau de reelaboració a què hom sotmet el material narratiu. Tanmateix, no s'ocupa específicament del gènere de moda fins a l'any 1936. La primera referència, d'un autor estranger d'enorme tirada entre el públic català, la trobem amb tres articles dedicats a André Maurois, referència ineludible en la vida literària europea del moment (Iribarren 2007; Moulin 2017).⁶ En el primer, traça un perfil del francès des de la seva faceta de divulgador cultural, i li reconeix el paper de precursor del gènere: «D'ell, d'André Maurois, de la seva penetrant i viva biografia de Disraeli, prové el gust i la moda per les biografies novel·lades primer, per les biografies psicològiques després, per les síntesis històriques que comprenen un personatge i una època, finalment» (Guansé 1936a). I si no afegeix res de nou o es preocupa en excés per agradar, no cal blasmar-lo ja que, al capdavant, compta amb el favor del públic: «amb els seus llibres, les seves idees, no és dels que tanquen, dels que ajuden a crear fronteres morals. És dels que eixamplen els horitzons del seu públic, dels que el fan esdevenir sensible i comprensiu».⁷

Guansé es plany que calgui nodrir-se de traduccions al castellà i de llibres estrangers en el terreny biogràfic. Per això, quan es presenta l'avinentsa, no s'està de reclamar-ne el conreu des d'una òptica catalana. Ara que sembla que les biografies novel·lades viuen un «franc descrèdit», cal llançar-se a l'escriptura de biografies *tout court*:

A Catalunya manquen, certament, biografies. D'algunes figures cabdals hi ha estudis més o menys parcials. De molt poques un treball definitiu o difícilment superable. La moda per a les biografies no ens ha estimulat gens. Dir, com a excusa, que no hi ha figures importants que mereixin ésser estudiades amb minuciositat i passió a la vegada, no és sinó una manera d'excusar la nostra mandra, o d'afavorir el sentiment d'inferioritat dels catalans d'avui. Hi ha

6. Tres anys abans, Ramon Esquerra constatava, a banda de la popularitat de l'autor, la importància de *La Vie de Disraeli* en la voga biogràfica arreu del continent: vegeu Esquerra (1933).

7. Els altres dos articles apareguts a *La Rambla* són: «L'Eduard VII, de Maurois», del dia 5 de febrer, i «Maurois, divulgador de la literatura anglesa», del dia 8, dedicat a l'assaig anglòfil *Magiciens et logiciens*.

figures reconegudament universals en la nostra història, i d'altres que si trobessin un biògraf d'envergadura hi esdevindrien de seguida. Penseu només en els noms de Llull, de Roger de Llúria, de Jaume el Conqueridor. Però entre figures de segon i tercer ordre en tenim, també que, per a un biògraf de temperament, són apassionants. Penseu en el que pot fer-se amb la vida aventurera de Prim, del qual, en català, no n'hi ha una bona i completa biografia. Penseu en el que un biògraf modern, sense prevencions i sense hipocresies, podria fer amb el cas Verdaguer.

La tasca que en aquest ram de les biografies fan els Quaderns Blaus, amb figures modernes —tasca que, de tan intermitent, sembla interrompuda— i la Col·lecció Popular Barcino, és meritòria, però insuficient. De l'altra banda, els manualets de la Col·lecció Barcino són excel·lents com a informació, com a arxiu de dades; bons també per a desvetllar la curiositat del públic vers una figura determinada. Però, en general, són fets amb una fredor acadèmica gens estimulants.

Sense, doncs, que aquestes biografies ens facin cap nosa, no són, ens sembla, de la mena que avui ens fan més falta. Les que avui ens fan falta són biografies amb esperit modern, que ens expliquin l'home, el seu pensament i la seva obra, com un tot indissoluble, i d'una manera viva i bategant; biografia que no es detura tímidament davant de les contradiccions, dels enigmes psicològics, dels dolors i de les veritats, per amargues que siguin. És clar que cal fugir de les biografies novel·lades, avui en franc descrèdit, i del perill de bastir teories sobre dades psicològiques poc concretes. Però cal que tot el que han fet modernament en el gènere els Maurois, els Zweigs, i sobretot un Strachey, no sigui un exemple perdut per a nosaltres. (Guansé 1936d)⁸

El buit que detecta en l'àmbit de les grans personalitats catalanes i l'exemple productiu dels biògrafs estrangers han de convergir per tal que els escriptors autòctons es nodreixin dels temes i els personatges de la pròpia història, bo i aplicant-hi els recursos compositius fornits pels biògrafs canònics a Europa. Guansé no fa cap crida al conreu indiscriminat, sinó més aviat reclama una rendibilització dels esforços creatius que passa per defugir la modalitat ficcional, perquè un dels grans avantatges de la biografia en relació amb la novel·la és el deute més estret amb la realitat. Insisteix, doncs, com ja escrivia a «Biografies novel·lades» el 1929, en la demanda perquè cada gènere repregui l'espai que li és connatural.

Com es pot veure, per a Guansé es fa difícil analitzar la biografia sense establir-hi punts de connexió amb la novel·la. Tot i així, no creu que l'auge de la primera sigui símptoma d'un esgotament de la segona. Ans al contrari: la novel·la catalana gaudeix de molt bona salut i mereix ésser reivindicada i revalorada, per damunt de les veus que en proclamen la fi. Perquè, precisament, una de les lliçons sobre la novel·la apreses després de 1925 és la seva condició proteica, multiforme i extraordinàriament adaptable

8. Noti's la reveladora coincidència en la relació d'autors estrangers amb un text de Rafael Tasis d'un any abans: «Interpretació de la biografia» (*Mirador*, 28-III-1935, p. 6): «Segueix sense defallir la voga de les biografies novel·lades. Iniciada fa vuit o deu anys per l'èxit considerable i merescut del *Disraeli*, de Maurois, ha estat conservada per una corrua d'autors de tots els països i de totes les categories». I esmenta els noms més destacats: Lytton Strachey, André Maurois i sobretot Stefan Zweig, a qui és consagrat majoritàriament l'article. / «La nostra època sent una irresistible temptació per la història, i la prova d'això és, com hem dit abans, l'èxit enorme i la gran difusió que tenen les biografies».

a cada circumstància; la capacitat camaleònica per reinventar-se bo i mimetitzant-se amb altres formes literàries constitueix, també, un tret propi de la modernitat. Tan cert és que la noció guanseniana de novel·la és molt menys restrictiva ara que no pas deu anys enrere, com que Guansé es resisteix a atorgar la supremacia prosística a altres modalitats que no siguin les purament narratives.

En realitat, Guansé no s'oposa a l'existència ni al conreu d'aquestes modalitats, i de fet en serà un valedor constant. Però biografies, assaigs i llibres no fictcionals reclamen la mateixa exigència compositiva, i per això considera que ni tan sols els mals novel·listes han de dedicar-s'hi; en tant que aquelles estableixen una relació amb la realitat tota altra que la novel·la, el risc de confondre el lector és més elevat:

Quan va ésser fundat el Club dels Novel·listes, alguns crítics i cronistes en van protestar. ¿Encara es vol fomentar més la novel·la?, preguntaven amb desdeny. I aconsellaven als novel·listes que no sabien fer novel·les que es dediquessin al retrat, a la biografia o a la petita història.

Evidentment, aquests gèneres a Catalunya estan gairebé per ésser iniciats. Necessiten cultivadors pacients, intel·ligents i entusiastes. Però, ¿són els novel·listes dolents o mediocres els més indicats per a omplir aquests buits?... El més probable és que els novel·listes que no saben fer novel·la, tampoc no sàpiguen fer retrats, ni biografies, ni evocar les èpoques pretèrites. I això encara és més perillós. Una novel·la mediocre o dolenta no fa gaire mal. Llevat d'algun crític o comentarista literari que en fa alguna gasetilla i alguna recensió més o menys benèvola, ningú no se n'ocupa. En canvi, una biografia mediocre o dolenta és una font constant d'equivocacions i confusions. Diccionaris, fitxes de biblioteques, tot hi fa referència i és consultada per tothom que necessita tenir una informació sobre el personatge biografat. (Guansé 1936b)

D'aquí ve que el crític constati un dèficit productiu d'aquest gènere en català. En un text valoratiu de la diada del llibre de 1936, la normalitat que han assolit tots els gèneres és trencada precisament per les biografies, mancades d'una trajectòria falaguera:

La diada del llibre ha d'ésser evidentment la diada del llibre català. El cert és, però, que la producció literària catalana no abasta avui tots els gèneres. Que una curiositat una mica àvida i un esperit una mica universal, no pot quedar satisfet només que amb la producció nostra o anostrada. Una de les branques més abandonades és precisament una de les que avui s'enduu les preferències d'una gran part del públic: les biografies. L'Editorial Juventud ens supleix, encara que en castellà, aquesta deficiència. (Guansé 1936c)

I en cita precisament algunes de les que ja ha comentat o comentarà, publicades en castellà per *Juventud*, com *Maria Antonieta* o *Maria Estuardo*, ambdues d'Stefan Zweig. A propòsit de la segona, per exemple, Guansé assenyala —com ja havia fet des de *La Publicitat* amb motiu de *Maria Antonieta*, i sis anys enrere a propòsit de l'obra *Tolstoi*— que Zweig s'ha acostat al personatge des de la psicologia, i que això fa de la seva obra una aproximació a la figura de la reina «més conforme a les idees, als sentiments i als corrents de la moral d'avui, de la figura de Maria Estuard» (Guansé

1936e). En coherència amb aquesta concepció, segons la qual aquest gènere no ha d'allunyar-se massa de l'àmbit d'influència de la novel·la pel que fa al retrat dels caràcters, el tarragoní reclamarà que els biògrafs siguin prou hàbils per establir la distància necessària i equilibrada amb la realitat.

4. UNA SEMBLANÇA DE POMPEU FABRA

Domènec Guansé acabarà formalitzant les seves inquietuds sobre aquesta modalitat prosística en un volum que transcendeix les notes periodístiques analitzades fins ara. Els precedents en aquest camp que havia donat a conèixer als anys vint des de la *Revista de Catalunya* eren, fins aquest moment, els seus textos més ben acabats. L'estiu de 1935⁹ es publica *Pompeu Fabra* als populars Quaderns Blaus, de manera que la vida de l'insigne gramàtic queda recollida en un petit volum que testimonia el sincer interès pel gènere i té l'honor de ser la primera biografia existent sobre Pompeu Fabra (Corretger & Ginebra 2018).

Les reflexions crítiques que Guansé ha anat fent al voltant dels gèneres biogràfics des de 1925 permeten interpretar el volum com un punt d'arribada, una mena d'aplicació pràctica. Apuntàvem a l'inici que, ja en la dècada dels anys vint, Guansé defensava el coneixement de la vida d'un escriptor per tal de copsar la magnitud la seva obra, a risc d'erosionar-ne la idealització: «¿Que la veritat posa en perill de convertir els nostres déus en homes? I bé: la força de la seva exemplaritat així serà més gran. Quan més a prop els déus estiguin de nosaltres, més els homes sentiran l'impuls d'arribar a ser déus», havia escrit el febrer de 1929 a *La Nau* (Guansé 1929). La publicació de l'epistolari de Joan Maragall, comentat l'estiu de 1931 a la *Revista de Catalunya*, li suscitava una reflexió en aquesta línia:

És evident que en la majoria dels casos, la lectura dels papers íntims d'un gran home, és sempre perillosa per a la seva glòria popular. Fan endevinar unes febleses, unes concupiscències que sovint minven l'aurèola; que lleven grandesa al seu caràcter. En els millors dels casos no fan sinó revelar un aspecte poc conegut, poc explotat, per a ell mateix, del seu talent. Crec, però,

9. Rectifiquem, doncs, tots els estudis anteriors que fins ara havien apuntat, sense excepció, el 1934 com a data de publicació. Un repàs a la premsa ho desmenteix: vegeu, entre d'altres, *Mirador*, núm. 334 (II-VII-1935), p. 6, on s'anuncia que l'obra «acaba de publicar-se», i «El Correu d'Avui. *Pompeu Fabra*», *La Publicitat*, 20-VII-1935, p. 4, amb la mateixa informació.

que fins quan la glòria popular d'un gran home no hi surti guanyant, és convenient d'alçar els vels, de descelar el misteri, de convertir els semidéus en homes. (Guansé 1931a)¹⁰

La plasmació de la veritat a l'hora d'escriure un text biogràfic, sigui de la mena que sigui, és poc menys que un axioma, fins i tot si, com és el cas d'alguns «papers íntims», va en detriment de l'exemplaritat d'algun personatge. Convençut que la comprensió de l'itinerari vital d'una gran personalitat pot explicar-ne l'obra —en la mesura que aquesta és resultat i conseqüència de la primera—, Guansé planteja els articles biogràfics des d'aquest marc conceptual. Així funcionen, per exemple, els que publica a la darrera de 1926 a la *Revista de Catalunya* sobre grans personalitats i que ja hem citat més amunt. Esmment a part mereix «La joventut de Pere Coromines», exhaustiu repàs de la joventut de l'escriptor amb especial atenció al seu compromís polític i amb una corprenedora narració de l'estada de Coromines a Montjuïc (Guansé 1931b). I molts dels articles que escriu per a *La Rambla* a partir de 1930 s'estructuren sovint com un repàs global de la trajectòria d'un escriptor més que no pas com una ressenya convencional.

El llibret sobre Pompeu Fabra és concebut en els mateixos termes. Com altres treballs precedents, també aquest degué tractar-se d'un encàrrec editorial —plausiblement de Carles Soldevila—, per bé que la coneixença profunda que Guansé tenia de la figura del Mestre desactiva l'eventual caràcter impersonal que hauria pogut traspuar el text. De fet, l'atracció per Fabra és resseguible arreu de la producció crítica de Guansé, i per tant, en un cert sentit, no havia sinó de sistematitzar-ne les dades aplegades amb anterioritat. Són in comptables les al·lusions que en farà entre 1920 i 1935, i molt quantiosos els articles o les ressenyes específics que li dedica.

El maig de 1934, per exemple, escriu «La batalla de la Llengua. Pompeu Fabra als Jocs Florals» per a *La Rambla*, un article que, amb motiu de la presidència de Fabra als Jocs Florals de Barcelona, repassa la brillant trajectòria del gramàtic des de l'etapa de *L'Avenç* ençà, i afirma que en la «batalla» amb Matheu tot ha estat joc net i honestat: així, qui ha guanyat ha estat Catalunya (Guansé 1934a). Més enllà del contingut específic a partir d'un fet d'actualitat literària, interessa remarcar que Guansé utilitzarà fragments i passatges d'aquest escrit, que un any més tard passen a engruixir la biografia dels Quaderns Blaus. Això no significa que des de mitjan 1934 ja hi estigués treballant; molt probablement, l'encàrrec és posterior a aquesta data. Però sí que ens mostra el tipus de reaprofitament textual a què Guansé sotmet molts dels seus textos periodístics per tal de donar-los una vida tal vegada més perdurable que

10. Una d'anterior expressada en la mateixa línia, a propòsit de Guimerà i el recent epistolari íntim publicat a la col·lecció «Barcino», es pot llegir a Guansé (1930).

la de les fulles volanderes d'un periòdic. I passa el mateix amb un altre escrit per a *La Rambla* del mes de desembre: en aquest cas, sense cap esdeveniment que en motivi la publicació, Guansé hi traça un perfil biogràfic molt afinat de Fabra i confirma, amb els passatges reproduïts, que també d'aquí va extreure fragments (Guansé 1934b).¹¹ Quan, el juliol de 1935, veu la llum el petit volum blau, hom pot confirmar que el coneixement de Guansé sobre Pompeu Fabra és de tota garantia. I en aquesta línia de reaprofitament textual, convé tenir present que el llibre constitueix la base evident —de fet, és reproduït amb algunes variacions— per a tota la primera part de la biografia que Guansé mateix publicarà trenta anys després a la col·lecció «Biografies populars» de l'editorial Alcides (Guansé 1964).

L'obra es divideix en vuit capítols estructurats segons les fites de la trajectòria fabriana, fins al moment actual (a la darrera pàgina s'esmenta que Fabra es troba empresonat i processat al vaixell-presó *Uruguay*). Un dels aspectes més destacables és l'èmfasi en l'etapa en què Pompeu Fabra entra en contacte amb els homes de *L'Avenç*. En coherència amb el pensament guansenià dels anys vint, la reivindicació del segle XIX com a punt de partida de tota la reconstrucció cultural i política posterior és un dels eixos centrals del llibre. No és casual que sigui el capítol més extens i l'únic que es reproduirà íntegrament a la premsa pocs dies després de la publicació en volum (Guansé 1935b).

L'estil, àgil i afuat, precís i directe, en facilita molt la lectura, a la qual cosa ajuden no pas poc, a banda de les fotografies i retrats inclosos, la profusió d'anècdotes vibrants i petits fets de la intrahistòria que contrasten amb el bandejament de les qüestions més específicament filològiques que enfarfegarien el lector. En aquest sentit, l'obra s'ajusta amb escreix al caràcter divulgatiu de la col·lecció. Totes aquestes característiques són les que destacaran algunes de les ressenyes que se n'ocupin. Des de *La Humanitat*, per exemple, hom parlarà del caràcter «altament instructiu» i de la «gran amenitat» del volum, i per això en recomanarà la lectura. A més, la breu nota estableix un interessant lligam entre Fabra i Guansé: després de ponderar les aportacions fabrianes de valor incalculable i assenyalar la tasca de depuració per als escriptors, escriu que «entre tots els escriptors joves que han adoptat amb entusiasme les normes i els mètodes del Mestre, Domènec Guansé, nom prestigiós en la literatura i el periodisme, podem assenyalar-lo com un dels que més i millor han comprès l'obra de Fabra, l'han adoptada i l'han difosa. Per això ell, millor que ningú, pot fer —com ha fet— una semblança reeixidíssima de l'artífex del català literari» (S. 1935).

11. Seguint la pràctica habitual a l'època de reproduir a la premsa comarcal articles apareguts prèviament a les capçaleres barcelonines, aquest escrit fou publicat a Guansé (1935a).

5. CLOENDA

Ateses les consideracions exposades fins aquí, podem afirmar que l'interès de Guansé per la biografia en el conjunt de la seva extensa producció crítica no és ocasional o supeditat a altres formes prosístiques. Bé és cert que la base teòrica sobre la qual se sosté la defensa i el foment de la literatura biogràfica s'imbrica sovint amb valoracions relatives a la novel·la i al paper central que juga en el tram cultural dels anys vint i trenta. Però aquesta circumstància no situa la biografia en una posició subsidiària respecte de la novel·la, sinó que més aviat confirma que ens trobem davant d'una de les expressions literàries més ben valorades per l'autor.

Cal considerar, a més, que en la seva activitat crítica el biografisme no es constitueix únicament en objecte d'estudi o en motiu d'atenció periodística. És, com hem pogut resseguir, un recurs analític i interpretatiu que Guansé tendeix a aplicar amb regularitat en bona part del seguiment llibresc de l'actualitat. Així, des d'un punt de vista metodològic, el biografisme li forneix un sistema crític d'aproximació a l'obra dels escriptors que actua doblement: per perfilar-ne les siluetes humanes que els facin més propers al lector, i per assolir una comprensió rigorosa i global del tipus de literatura que aquells conreen.

D'altra banda, no es poden bandejar els factors sociològics i de mercat. Guansé detecta un fort potencial en els textos biogràfics en la mesura que es tracta de propostes situades en un espai intermedi entre la narrativa i la història, al mateix nivell que altres gèneres instal·lats en la frontera entre elaboració ficcional i testimoniatge real, com els llibres de viatges. Precisament la literatura de viatges i la biografia, qualificats el 1928 com «llibres de moda» (Guansé 1928c), interessaven perquè poden afavorir l'eixamplament del mercat editorial entre sectors del públic més aviat reticents a la ficció i proclius, en canvi, a la lectura d'obres formalitzades com a narració d'experiències individuals amb elements aventurers. Per aquesta via també s'expliquen les demandes per al conreu en català i per a l'establiment d'una certa tradició que naturalitzi la biografia en el sistema editorial autòcton. Avalades per un èxit esclatant arreu d'Europa amb referents estel·lars com Zweig, Maurois o Strachey, les biografies novel·lades es consumeixen a Catalunya en francès o en castellà, i per tal de combatre aquesta inèrcia, cal fomentar-ne l'escriptura entre els escriptors catalans i celebrar-ne les escadusseres mostres que van apareixent.

En definitiva, el seguiment diacrònic de la literatura biogràfica per part de Guansé presenta prou autonomia i continuïtat per rebre una consideració molt rellevant. Culmina amb una incursió dins el gènere dedicada a Pompeu Fabra que pot qualificar-se de modèlica en el seu àmbit i que apareix en una de les poques

col·leccions temàtiques de l'època, els Quaderns Blaus, i anticipa de manera clara la gran aportació al memorialisme i a l'escriptura testimonial als quals Domènec Guansé es consagrarà a partir de 1939, ja durant la llarga etapa de l'exili.

ANTONI ISARCH BORJA

Universitat de Barcelona

aisarch@ub.edu

ORCID 0000-0002-7446-6677

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AMAT, J. (2015a) «La “nova biografia” a la cultura catalana», dins Joaquim Espinós, Antoni Mestre & Isabel Marcillas (eds.), *La biografia a examen*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 13-24.
- AMAT, J. (2015b) «La “nova biografia”. Definició i periodització», dins Enric Balaguer, Maria Jesús Francès & Vicent Vidal (eds.), *Aproximació a l'altre / An approach to the other*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, p. 3-8.
- BALAGUER, J. M. (1996) «La creació del Club dels Novel·listes i els fils de la història», *Els Marges*, 57, p. 15-35.
- CORRETGER, M. (2011) *Domènec Guansé, crític i novel·lista: entre l'exili i el retorn*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CORRETGER, M. & F. FOGUET (2015) «Un dels millors retratistes de les lletres catalanes del segle XX», dins Domènec Guansé, *Retrats de l'exili*, Barcelona, Adesiara, p. 7-59.
- CORRETGER, M. & J. GINEBRA (2018) «Domènec Guansé, primer biògraf de Pompeu Fabra», dins Miquel Àngel Pradilla (ed.), *Comunitat lingüística i norma: actes del IV Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, p. 91-100.
- DÍAZ-PLAJA, G. (1931a) «Literatura biogràfica», *Mirador*, 149 (10-XII), p. 6.
- DÍAZ-PLAJA, G. (1931b) «Més sobre biografies», *Mirador*, 151 (24-XII), p. 5.
- ESQUERRA, R. (1932) «Walter Scott i la biografia contemporània», *El Matí* (24-V), p. 9.
- ESQUERRA, R. (1933) «Sobre André Maurois», *El Matí* (19-X), p. 9.
- GUANSÉ, D. (1925a) «Un pròleg d'Alexandre Plana i un llibre de Carner», *Revista de Catalunya*, II, 12, p. 603.
- GUANSÉ, D. (1925b) «Els “Quaderns Blaus”», *Revista de Catalunya*, III, 17, p. 522.

- GUANSÉ, D. (1927a) «Informacions de *La Publicitat*. El Llibre català en l'any 1926», *La Publicitat* (4-I), p. 1.
- GUANSÉ, D. (1927b) «Informacions de *La Publicitat*. Els personatges de carn i ossos», *La Publicitat* (8-XII), p. 1.
- GUANSÉ, D. (1928a) «Ens manquen biografies anecdòtiques», *La Nau* (3-I), p. 1.
- GUANSÉ, D. (1928b) «Biografies, confessions...», *La Nau* (10-VII), p. 1.
- GUANSÉ, D. (1928c) «Llibres de Moda», *La Nau*, (30-VII), p. 1.
- GUANSÉ, D. (1929) «Biografies novel·lades», *La Nau* (20-II), p. 1.
- GUANSÉ, D. (1930) «L'esperit dels dies. Guimerà», *La Rambla de Catalunya*, 30 (20-X), p. 11.
- GUANSÉ, D. (1931a) «MARAGALL, Joan - *Epistolari*. Volums I i II.- Sala Parés, llibreria», *Revista de Catalunya*, XIV, 72, p. 164-165.
- GUANSÉ, D. (1931b) «La joventut de Pere Coromines», *Revista de Catalunya*, XIV, 75, p. 385-404.
- GUANSÉ, D. (1934a) «La batalla de la Llengua. Pompeu Fabra als Jocs Florals», *La Rambla*, 229 (7-V), p. 2.
- GUANSÉ, D. (1934b) «Els nostres prestigis. L'obra de Pompeu Fabra», *La Rambla*, 277 (3-XII), p. 3.
- GUANSÉ, D. (1935a) «L'obra de Pompeu Fabra», *Priorat. Periòdic quinzenal portaveu de la comarca* (20-I), p. 1-2.
- GUANSÉ, D. (1935b) «L'època de *L'Avenç*», *La Publicitat* (4-VIII), p. 4.
- GUANSÉ, D. (1936a) «Vida literària. André Maurois», *La Rambla* (1-II), p. 8.
- GUANSÉ, D. (1936b) «Vida literària. Una reivindicació de la novel·la catalana», *La Rambla* (30-III), p. 2.
- GUANSÉ, D. (1936c) «Vida literària. Les Biografies que ens fan falta», *La Rambla* (18-IV), p. 3.
- GUANSÉ, D. (1936d) «Les novetats de la diada del llibre», *La Rambla* (22-IV), p. 7.
- GUANSÉ, D. (1936e) «Vida literària. *Maria Estuard*», *La Rambla* (21-V), p. 3.
- GUANSÉ, D. (1964) *Pompeu Fabra*, Barcelona, Alcides.
- IRIBARREN I DONADEU, T. (2007) «La magnitud del magnetisme de Maurois», dins Ramon Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*, Lleida, Punctum / GELCC, p. 377-387.
- ISARCH BORJA, A. (2016) *Domènec Guansé: crítica, periodisme i narrativa (1918-1936)*, tesi doctoral dirigida pel doctor Francesc Foguet i Boreu, Departament de Filologia Catalana, Universitat Autònoma de Barcelona.

- LLANAS, M. (2003) «La primera etapa d'Edicions Proa (1928-1939): una aproximació», *Carrer dels Arbres. Revista Anual del Museu de Badalona*, 14, p. 43-52.
- MOULIN, J. (2017) «André Maurois, or the aesthetic advantage of biography over the novel», *Les Grandes figures historiques dans les lettres et les arts*, 6. [En línia: <<http://figures-historiques.revue.univ-lille3.fr/6-2017-issn-2261-0871>>, consulta: març de 2022].
- MYSELF [Carles Soldevila] (1929) «Notes sobre la biografia», *La Publicitat* (19-II), p. 1.
- OLIVERIO [Domènec GUANSÉ] (1925) «Índice literario. Proemio», *Tarragona* (21-VIII), p. 1.
- PÉREZ, Á. & A. MARTÍNEZ (2020) «El periodismo en la biografía literaria en la España de los años 20: Pla, González-Ruano y Gómez de la Serna», *Humanidades: revista de la Universidad de Montevideo*, 7, p. 219-242.
- PRATS SOBREPÈRE, J. (1994) «Domènec Guansé, explorador de l'ànima humana», *Serra d'Or*, 413, p. 22-24.
- POVILL I ADSERÀ, J. (1928) «Les nostres editorials. Proa», *La Nau* (28-XII), p. 5.
- PUIG I FERRETER, J. (1927) «Novel·la d'aventures», *La Publicitat* (21-I), p. 1.
- REVIRON-PIÉGAY, F. (2020) «Lytton Strachey (1880-1932), André Maurois (1885-1967) and the “New Biography”: English revolution versus French evolution?», *Les Grandes figures historiques dans les lettres et les arts*, 9. [En línia: <<http://figures-historiques.revue.univ-lille.fr/HS3-2019-ISSN-2261-0871/>>, consulta: març 2022].
- S. (1935) «Quaderns Blaus. Pompeu Fabra», *La Humanitat* (22-VIII), p. 5.
- SOLDEVILA, F. (1928) «Vides novel·lades», *La Publicitat* (18-XII), p. 1.
- TASIS, R. (1947) «Domènec Guansé o el reportatge psicològic», *Revista de Catalunya*, 104, p. 450-454.
- TASIS, R. (1958) «Domènec Guansé, novel·lista i crític», *Pont Blau*, 63, p. 2-4.
- TEIXIDOR, J. (1934) «Anys i panys. L'home i l'obra», *La Publicitat* (29-VIII), p. 2.
- XURIGUERA, R. (1933) «Gèneres literaris. Vides novel·lades», *La Publicitat* (20-I), p. 8.